

lib, sonraki imamlar ise Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin'dir. Bunların ardından imâmet vasıflarını taşımak şartıyla Hz. Fâtıma neslinden gelen kimselerdir. Bu durumda Hicaz'da zuhur eden Zeydî geleceğine ait Kâsimiyye'nin kurucusu sayılan Ressî'nin Zeydiyye ölçülerine göre imam olduğu kaydedilmektedir (M. Ebû Zehre, s. 495).

Eserleri. 1. *ed-Delîlül'î-kebîr fi'r-red 'ale'l-felâsife*. Abrahamov tarafından Arapça aslı ile birlikte neşredilmiştir (*Al-Kâsım b. İbrâhîm on the Proof of God's Existence, Kitâb al-Dalîl al-Kabîr*, Leiden 1990). 2. *Kitâbü'l-Müsterşid*. Kelâmîla ilgili olan bu eseri de Abrahamov Arapça aslı ile beraber yayımlamıştır (*Antropomorphism and Interpretation of The Qur'an in the Theology of al-Qâsim ibn İbrâhîm, Kitâb al-Mustarshid*, Leiden 1996). 3. *el-Kâmilül'î-münîr fi işbâtî vilâyeti Emîrî'l-mü'minîn 'Alî b. Ebî Tâlib*. Müellife nisbeti ihtilâflı olan eser Abdülvâhid Yahyâ el-Hâdî tarafından neşredilmiştir (Beyrut 2002). 4. *er-Red 'ale'z-zındîk el-la'în İbni'l-Mukâffa'*. İbnü'l-Mukâffa'a izâfe edilen Mu'âraza-tü'l-Kur'an adlı eser hakkında yazılan bu kitabı Michelangelo Guidi İtalyanca tercümesiyle birlikte yayımlamıştır (Roma 1927). Büyük ihtimalle II. (VIII.) yüzyılın ikinci yarısında Irak dışında bir Maniheist tarafından kaleme alınan Mu'âraza, Ressî'nin kitap üzerine kaleme aldığı bu reddiyeden bir süre önce İbnü'l-Mukâffa'a nisbet edilmiştir (*DİA*, XXI, 131). 5. *Uşûlül'î-'adl ve't-tevhîd* (nşr. Ahmed İmâre, *Resâ'ilül'î-'adl ve't-tevhîd* içinde, Kahire 1971, s. 95-158). 6. *Ta'lik Şerhi'l-Uşûlül'î-hamse*. Zeydiyye'nin temel inançlarını içeren eser Abdülkerîm Osman tarafından neşredilmiştir (Kahire 1965).

Bunların dışında bazılarının müellife nisbeti şüpheli olan *er-Red 'ale'n-naşârâ*, *er-Red ale'r-Ravâfîz min aşhâbi'l-ğulûv*, *er-Red 'ale'l-mülhid*, *er-Red 'ale'l-Müşebbihe*, *er-Red 'ale'l-Mücbire*, *el-Esâs fi 'ilmi'l-keîlâm*, *el-Meknûn*, *Şifâtül'î-'arş ve'l-kürsî ve tefsîruhümâ*, *ed-Delîlül'î-şâgîr*, *el-Ferâ'iz ve's-sünen*, *Kitâbü't-Tahâre*, *Şalâtül'î-yevm ve'l-leyle*, *en-Nâsih ve'l-mensûh* ve *Siyâsetü'n-nefs* adlı eserler zikredilmektedir (Brockelmann, *GAL*, I, 197-198; *Suppl.*, I, 314-315; *Mevsû'atü a'lâmi'l-fikri'l-İslâmî*, s. 818).

BİBLİYOGRAFYA :

Merzûbânî, *Mu'cemü's-su'arâ'* (nşr. Abdüset-târ Ahmed Ferrâc), Kahire 1379/1960, s. 217-218; Brockelmann, *GAL*, I, 197-198; *Suppl.*, I, 314-315; Abdülcebbâr Abdurrahman, *Zehâ'irü't-tûrâşî'l-'Arabî el-İslâmî*, [baskı yeri yok] 1401-1403/1981-83, I, 536; II, 945; M. Ebû Zehre,

el-İmâm Zeyd, Kahire, ts. (Dârü'l-fikri'l-'Arabî), s. 495-497; W. Madelung, "Imam al-Qâsim ibn İbrâhîm and Mu'tazilism", *On Both Sides of al-Mandab: Ethiopian, South-Arabic and Islamic Studies Presented to Oscar Löfgren on his Ninetieth Birthday, 13 May 1988* (ed. U. Ehrenvärd – C. Tol), Stockholm 1989, II, 39-48; a.mlf., "al-Rassi", *El²* (İngl.), VIII, 453-454; M. Ebû Bekir b. Ali v.dğr., *İstidrâkât 'alâ Târîhi't-tûrâşî'l-'Arabî*, Cidde 1422, III, 169-170; *Mu'cemü tabakâti'l-mütekellimîn*, Kum 1424/1382, I, 410-411; Münâ Ebû Zeyd, "el-Kâsim er-Ressî", *Mevsû'atü a'lâmi'l-fikri'l-İslâmî*, Kahire 1425/2004, s. 815-819; Binyamin Abrahamov, "Al-Kâsim ibn İbrâhîm's Argument from Design", *Oriens*, XXIX-XXX (1986), s. 259-285; a.mlf., "al-Kâsim ibn İbrâhîm's Theory of the Imamate", *Arabica*, XXXIV/1, Leiden 1987, s. 80-105; Intisar-ul-Haque, "Al-Kâsim b. İbrâhîm on the Proof of God's Existence: Kitâb al-Dalîl al-Kabîr", *IS*, XXIX/4 (1990), s. 389-390; Christian W. Troll, "Al-Kâsim b. İbrâhîm on the Proof of God's Existence: Kitâb al-Dalîl al-Kabîr", *Islam and Christian-Muslim Relations*, II/2, Birmingham 1991, s. 306-307; S. Stroumsa, "Binyamin Abrahamov (ed. and tr.): Al-Kâsim b. İbrâhîm on the Proof of God's Existence: Kitâb al-dalîl al-kabîr", *BSOAS*, LV/2 (1992), s. 320-321; D. Thomas, "Antropomorphism and Interpretation of the Qur'an in the Theology of Al-Qâsim ibn İbrâhîm, Kitâb al-Mustarshid", *British Journal of Middle Eastern Studies*, XXIV/2, Durham 1997, s. 300-301; İsmail Durmuş, "İbnü'l-Mukâffa'", *DİA*, XXI, 131; Şehîdî Sâlihî, "Res-sî (er-Ressî) Şerîf el-Kâsim", *DMT*, VIII, 242-243.



MUHAMMED ARUÇI

RESSİLER

(bk. ZEYDİLER).

RESUL

(bk. ELÇİ; PEYGAMBER; RİSÂLET).

RESULDAR

(رسولدار)

Bazı Ortaçağ İslâm devletlerinde elçilere mihmandarlık yapan saray görevlisi.

Arapça *resûl* (elçi) kelimesiyle Farsça -dâr ekinden oluşan *resûldâr* terim olarak elçileri karşılayan, onları ikamet edecekleri yere götüreren, saraya geliş gidişlerini düzenleyen, hükümdarın verdiği cevabî mektupları ve hediyeleri kendilerine teslim eden görevliyi ifade eder. İslâm tarihi kaynaklarında elçilerin karşılanması ve hükümdar tarafından kabulü sırasında daima özel bir memurun görevlendirildiği bilinmektedir. Bu işi gören memurlardan biri de resuldar unvanını taşımaktadır. Resuldar hakkındaki bilgiler daha çok Gazneli devlet teş-

kilâtıyla ilgili olarak verilmektedir. Gazneliler Devleti'nde resuldarın görevlerinden bahseden yegâne kaynak Muhammed b. Hüseyin el-Beyhakî'nin *Târîh-i Beyhakî* adlı eseridir. Bu bilgilere eserin, Gazneli Sultan Mahmud'un ölümünden (421/1030) sonra oğulları Mesud ile Muhammed arasındaki taht mücadelelerinden bahseden bölümlerinde rastlanmaktadır. Ebû Muhammed el-Hâşimî, Abbâsî Halifesi Kâdir Billâh'ın elçisi olarak Nişâbur'a geldiğinde (421/1030) elçiyi ikamet edecekleri saraya resuldar götürmüştü, iki üç gün sonra elçinin kaldığı saraya giderek onu merasimle Sultan Mesud'un huzuruna getirmiş, Mesud elçiyi kabul ettikten sonra onu kaldığı yere yine resuldar götürmüştür. Mesud'un halifeye gönderdiği armağanları da elçiye resuldar teslim etmiştir.

Beyhakî, Gazneli Sultan Mesud'un, kardeşi Muhammed'i mağlûp edip durumunu sağlamlaştırdıncâ Hârizmşâh Altuntaş'ın tavsiyesine uyup aradaki dostluğu kuvvetlendirmek için Karahanlılar'dan Yûsuf Kadır Han'a elçi yollamayı kararlaştırdığında elçi olarak seçilen iki kişiye verilecek hil'atlar için Resuldar Ebû Ali'nin görevlendirildiğini kaydeder. Sultan Mesud, Karahanlı Hükümdarı Yûsuf Kadır Han'ın elçisini ve gelin olarak gönderilen kızını karşılayıp getirmeleri için mertebedâr, vâfi-yi haresle (emîr-i hares) birlikte resuldarı da görevlendirmişti. Fars Atabegleri Salgurlular'da da resuldarlık müessesesine rastlanmaktadır. Salgurlu Atabegi Zengî'nin Kirman Selçuklular'ından Melik Arslanşâh'a yoladığı elçi Zeynüddin'in lakabı resuldardı. Buradan resuldarın aynı zamanda elçilikle görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Resuldarlık Delhi Sultanlığı devlet teşkilâtında da mevcuttu.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Târîh* (nşr. Kâsim Ganf – Ali Ekber Feyyâz), Tahrân 1324 hş., s. 45, 47-49, 286, 292, 294, 369, 492, 495-496, 508-509, 550; Efdalüddin Ebû Hâmid-i Kirmânî, *Târîh-i Efdâl yâ Bedâ'i'u-z-zamân fi vekâyi'i Kirmân* (nşr. Mehdi Beyânî), Tahrân 1326 hş., s. 69-73, 88; Muhammed b. İbrâhîm, *Târîh-i Selcûkiyân ve Guz der Kirmân* (nşr. Bâstânî-yi Fârîzî), Tahrân 1343 hş., s. 101, 105, 127; Erdoğan Merçil, *Fars Atabegleri, Salgurlular*, Ankara 1975, s. 51-53, 59; a.mlf., "Gazneliler'de Bir Saray Memuriyeti: Resuldârlık", *TTK Bildiriler*, VIII (1981), II, 703-709; Güller Nuhoğlu, *Beyhakî Tarihi'ne Göre Gaznelilerde Devlet Teşkilâtı ve Kültür* (doktora tezi, 1995), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 214-215; S. Haluk Kortel, *Delhi Türk Sultanlığı'nda Teşkilât: 1206-1414* (doktora tezi, 2001), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 52, 125-126; M. Hanefî Palabıyık, *Valilikten İmparatorluğa Gazneliler Devlet ve Saray Teşkilatı*, Ankara 2002, s. 218-219.



ERDOĞAN MERÇİL